

Journal of Structural and Construction Engineering

Determination of the seismic fragility curve of the containment in pressurized water reactors by considering different failure modes

Majid Alinejad¹, Reza Saberi^{*2}, Sahand Zeinalzadeh Hamid³

1- PhD student of Earthquake Engineering, International Institute of Earthquake Engineering and Seismology (IIEES), Tehran, Iran

2-Assistant Professor, Reactor and Nuclear Safety Research School, Nuclear Science and Technology Research Institute (NSTRI), Tehran, Iran

3-Master's Degree, Islamic Azad University of Tabriz, Tabriz, Iran

ABSTRACT

The containment structure of nuclear reactors is the most crucial barrier to releasing radioactive materials into the environment and protecting the reactor against external hazards such as earthquakes and floods. After the Fukushima nuclear accident, the safety of this structure in the earthquake has received much attention. Iran is also located in a region with high and very high seismic hazards and is essential. In this study, the seismic fragility curve of the containment structure of pressurized water reactors used in Bushehr has been determined by considering different failure modes. For this purpose, a computer model simulated in ABAQUS software and incremental dynamic analysis (IDA) have been used. The finite element model has been validated using a lumped mass model. Different failure modes are defined in terms of critical stresses in concrete, rebar, tendons, and steel plate attached to the containment body. Critical points of containment have been identified in terms of these failures. Concrete materials fail at a lower acceleration than other materials. At peak ground accelerations of less than 0.2 g, concrete remains elastic, and no cracks are formed; however, at peak ground accelerations of 2.2 g to 2.75 g, concrete cracks of more than 2 mm form, which allow the release of radioactive materials into the environment. The parameters of fragility, median acceleration capacity, and logarithmic standard deviation of median acceleration capacity were determined to be 2.251 and 0.155, respectively.

ARTICLE INFO

Receive Date: 03 July 2021 Revise Date: 31 January 2022 Accept Date: 04 March 2022

Keywords:

Containment Seismic fragility curves Incremental dynamic analysis Pressurized water Reactors Failure Modes

All rights reserved to Iranian Society of Structural Engineering.

doi: https://doi.org/10.22065/jsce.2022.293405.2482

^{*}Corresponding author: Reza Saberi. Email address: rsaberi@aeoi.org.ir

نشریه مهندسی سازه و ساخت (علمی – پژوهشی) www.jsce.ir

تعیین منحنی شکنندگی لرزهای سازه پوشش ایمنی راکتورهای هسته ای تحت فشار با درنظرگیری مودهای مختلف خرابی مجید علینژاد ^۱، رضا صابری^{۳۰}، سهند زینالزاده حمید^۳

۱ – دانشجوی دکتری مهندسی زلزله، پژوهشگاه بینالمللی زلزلهشناسی و مهندسی زلزله، تهران، ایران. ۲- استادیار پژوهشکده راکتور و ایمنی هستهای، پژوهشگاه علوم و فنون هستهای، سازمان انرژی اتمی ایران، تهران، ایران ۳- فارغ التحصیل کارشناسی ارشد مهندسی عمران، دانشکده فنی مهندسی، دانشگاه آزاد اسلامی تبریز، تبریز، ایران

چکیدہ

للمات كليدي. پوسس ايمني نيرو ناه هستهاي، متخني سخنيد تي ترزهاي، تخليل ديناميدي فراينده، را تتورهاي هستهاي تخت فسار						
	شناسه دیجیتال:					سابقه مقاله:
	https://doi.org/10.22065/jsce.2022.293405.2482	چاپ	انتشار آنلاين	پذيرش	بازنگری	دريافت
doi:	10.22065/jsce.2022.293405.2482	1401/10/80	14/17/18	14/17/18	14/11/11	14/.4/17
	رضا صابری				*نویسنده مسئول:	
rsaberi@aeoi.org.ir				پست الکترونیکی:		

۱– مقدمه

صنعت هستهای، با توجه به کاربردهای گستردهای که در زمینههای تولید نیرو، پزشکی و صنعتی دارد در حال گسترش روزافزون در سطح کشور میباشد. یکی از ارکان اصلی در ساخت و بهرهبرداری از تاسیسات هستهای، توجه ویژه به مسائل ایمنی و حفاظت پرتوی آنها در برابر رویدادهای داخلی و حوادث خارجی نظیر زلزله میباشد. با توجه به نقشههای پهنهبندی خطر لرزهای در سطح کشور، اغلب نقاط ایران در محدودهی با خطر نسبی زیاد یا خیلی زیاد واقع شدهاند، بنابراین در استفاده از اینگونه تاسیسات باید توجه ویژه به ملائل ایمنی و مفاظت پرتوی آنها در برابر زلزله مبذول داشت.

اهمیت ایمنی نیروگاههای هستهای در برابر زلزله، با بروز حادثهی هستهای فوکوشیما^۱ در ژاپن، بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. یکی از مهمترین اجزا نیروگاههای هستهای برای مقابله با انتشار مواد پرتوزا به محیط در شرایط لرزهای، پوشش ایمنی راکتور میباشد. روشهای مختلفی برای سنجش آسیب پذیری پوشش ایمنی راکتور در مطالعات پیشین بکار گرفته شده است. منحنیهای شکنندگی لرزهای، یکی از ابزارهای مناسب برای این منظور میباشد. جهت استخراج منحنیهای شکنندگی لرزهای، از تحلیل دینامیکی فزآینده(IDA^۲) به طور گسترده استفاده شده است [۱].

پیشارادی^۳ و همکاران [۲] در سال ۲۰۱۰ متدهای استخراج شکنندگی لرزهای اجزای نیروگاههای هستهای را با استفاده از شتابنگاشتهای لرزهای مختلف و با سه روش متفاوت استخراج کرده اند. در این تحقیق، برای بدست آوردن ضرایب منحنیهای شکنندگی از رویکردهای مختلفی استفاده شده است و یک فرمول دیگری برای استخراج سه فاکتور مقاومت، ظرفیت متناظر و تقاضای ایمنی سازه پیشنهاد شده است. در سال ۲۰۱۱ هوانگ^۴ و همکاران [۳] پروسه جدیدی برای انتخاب زمینلرزهها در استخراج منحنی شکنندگی در ارزیابی خطرات احتمالاتی نیروگاههای هستهای تحت خطر زمین لرزه پیشنهاد دادند. این پیشنهادات بطور خلاصه دربرگیرندهی مقادیر مربوط به تعداد زمین لرزههای مقیاس شده برای هر مقیاس از g، در نظر گرفتن شکل طیفی رکوردها و کانون زمین لرزه ها، میباشد. آن دوآن^۵ و همکاران [۴] در سال ۲۰۱۳ پوشش ایمنی بتنی را تحت تحلیل تاریخچه زمانی غیر خطی با استفاده از دو رکورد زلزله از دو ایستگاه با PGAهای متفاوت و یک رکورد مصنوعی بررسی کردند. این مقاله با مقایسه نتایج تحلیلی و تجربی نشان میدهد که مدل المان محدود می تواند رفتار سازه پوشش ایمنی را تحت زمین لرزه با دقت بالایی پیشبینی کند چرا که سازه نسبت به زمین لرزههای زمین لرزههایی با PGA برابر 0.2g که منطبق با معیارهای لرزهای سازه هستند، واکنش ناچیزی باید نشان دهد. مقادیر منفی از شاخص آسیب سازه ای بدان معنی است که رفتار سازه در محدودهی الاستیک باقی مانده است یعنی این احتمال وجود دارد که شکست سازهای پوشش ایمنی بتن آرمه تحت زمین لرزههایی با PGA برابر g۱/۲، در این محدوده رخ میدهد. سازه بتنی پوشش ایمنی مدلسازی شده در PGA بیشتر از g1/۴ وارد مرحله گسیختگی میشود. مندل⁶ و همکاران [۵] در سال ۲۰۱۶ روشی جدید برای تعیین منحنی شکنندگی لرزهای سازهی پوشش ایمنی ارکتورهای PHWR^۷ ارائه کردند. آنها در این مطالعه، سه روش مبتنی بر تحلیل IDA را با روش متداول ضرایب ایمنی مورد مقایسه قرار دادند. از میان این سه روش پیشنهادی، روش مبتنی بر رگرسیون، پاسخهای دقیقتری را ارائه نمود. آنها همچنین نشان دادند که، مودهای اصلی ارتعاشی سازه، با الگوی آسیبپذیری آن در تحلیل شکنندگی، دارای همبستگی است. ژانگ^ و همکاران [۶] در سال ۲۰۱۸ شکنندگی پوشش ایمنی راکتور CPR1000 را به روش المان محدود سه بعدی، و با در نظر گرفتن ابعاد هندسی دقیق و خواص غیرخطی مصالح، ارزیابی کردند. در این مطالعه با استفاده از روش مونت کارلو^۹، ۱۰۰ نمونه تصادفی از سازهی پوشش ایمنی، درنظر

- ۳ Pisharady
- ۴ Huang
- ۵ An Duan
- ⁷ Mandal
- Y Pressurized Hot Water Reactor A Jung
- ^ Jung
- ۹ Monte Carlo

نشریه علمی - پژوهشی مهندسی سازه و ساخت، دوره 9، شماره 10، سال ۱۴۰۱، صفحه ۱۹۶ تا ۲۱۱

[`]Fukushima

^Y Incremental Dynamic Analysis

گرفته شد. نتایج نشان داد که مود گسیختگی غالب در پوشش ایمنی راکتور، ایجاد ترک در بتن ناحیهی دریچه تجهیزات و در نتیجه شکست کارکردی^{۱۰} آن میباشد. جین^{۱۱} و همکاران [۷] در سال ۲۰۱۹ تحلیل شکنندگی المان محدود سازهی پوشش ایمنی راکتور، تحت حوادث شدید را با درنظر گرفتن خواص غیرخطی مصالح و پیشتنیدگی بتن سازه، انجام دادند. منحنیهای شکنندگیلرزهای در پنج نقطه-ی بحرانی، با درنظر گرفتن عدم قطعیت ذاتی و شناختی این نقاط، و سطوح اطمینان رسم شدند. نتایج بیانگر شکست کارکردی سازه در ناحیهی دریچهی تجهیزات بود. جین^{۱۱} و همکاران [۸] در سال ۲۰۱۰ نیز مطالعهای در مورد ظرفیت شکنندگی و آسیب پذیری لرزهای پوشش ایمنی راکتور، تحت رکوردهای شتاب نزدیک گسل، با استفاده از روش ADI و در سه سطح آسیب پذیری سازه انجام دادند. نتایج نشان داد که آسیب پذیرترین نقطهی سازه بر مبنای فاکتور آسیب پذیری کششی، در ۸ متری از کف سازه واقع گردیده است و ظرفیت لرزهای الاداک^۳ این پوشش ایمنی برای آسیبهای کم، متوسط و زیاد، به ترتیب ۹۰/۴۵۲ و ۲۰۱۰ و و ۹۰/۹۰ و مورایات و طرفیت در مالادات و در مینهی تعمین شکنندگی لرزهای آست و میانای و ایم با استفاده از روش مالا و در سه سطح آسیب پذیری سازه انجام دادند. نتایج در مالا داد که آسیب پذیرترین نقطه و سازه بر مبنای فاکتور آسیب پذیری کششی، در ۸ متری از کف سازه واقع گردیده است و درزهای ۲۰۲۲¹ این پوشش ایمنی برای آسیبهای کم، متوسط و زیاد، به ترتیب ۱۹۵۲ مرده است [۹].

اولین و شاید مهمترین قدم در ارزیابی شکنندگی لرزهای پوشش ایمنی راکتورها، شناخت مودهای گسیختگی حاکم و تعیین مود غالب شکست میباشد. برای مدلسازی سازهی پوشش ایمنی راکتورهای هستهای، ویژگیهای غیرخطی مواد مانند ترک خوردگی بتن، سختی کششی صفحات فلزی، پسماند نیروی برشی بتن، گسیختگی تاندونهای پیش تنیده، گسیختگی آرماتورهای مسلح کننده و افت خواص مواد به خاطر درجه حرارت بالا باید درنظر گرفته شوند. نتایج تحقیقات گذشته نشان میدهند که سازهی پوشش ایمنی راکتور در صورتی دچار شکست سازهای میشود که ترکهای متعددی، ابتدا در قسمت بالایی گنبد، سپس در نقطه اتصال گنبد به بخش استوانهای سازه و در آخر نقطه اتصال بخش استوانهای سازه و زمین اتفاق می افتد که این نقاط به عنوان نقاط بحرانی سازهی پوشش ایمنی راکتور شناخته میشوند [۱۳].

با توجه به اینکه نوع راکتور موجود در نیروگاه هستهای بوشهر از نوع آب تحت فشار (PWR^{۱۳}) میباشد، در این مطالعه منحنی شکنندگی لرزهای پوشش ایمنی راکتورهای آب تحت فشار، با درنظرگیری مودهای مختلف گسیختگی و در نقاط بحرانی آن تعیین شده است. برای انجام تحلیلهای شکنندگی از نرمافزار ABAQUS استفاده شده است [۱۴].

۱- مشخصات سازهی پوشش ایمنی راکتور

سازهی پوشش ایمنی راکتورهای هستهای PWR دارای دو سازه به نامهای پوشش اصلی (درونی) و پوشش ثانویه (بیرونی) می-باشد. به دلیل اهمیت بیشتر سازهی اصلی پوشش ایمنی، نسبت به سازهی ثانویه از منظر محدودسازی انتشار مواد پرتوزا، تنها سازهی اصلی پوشش ایمنی در این تحقیق مورد ارزیابی قرار گرفته است، چرا که در صورت شکست سازهای پوشش ایمنی اصلی، کل سیستم کارکرد خود را از دست میدهد و لذا دچار شکست کارکردی می گردد. در ادامهی این بخش مشخصات سازهی پوشش ایمنی راکتور شامل ابعاد هندسی، مشخصات مصالح و نحوهی شبیهسازی کامپیوتری سازه ارائه میشود.

۲-۱- ابعاد هندسی

سازهی پوشش ایمنی از جنس بتن مسلح پیش تنیده می باشد که تحت فشار داخلی طراحی، بین ۵۰۰ تا ۵۵۰ کیلوپاسکال قرار دارد. این سازه علاوه بر بتن پیش تنیده، دارای صفحه فلزی ۶ میلیمتری متصل به بدنه و تاندون های پیش تنیده است که در یک تیر حلقوی مهار شده اند. سازه ی پوشش ایمنی راکتور شامل گنبد، دیوار استوانه ای، تیر حلقوی در محل اتصال گنبد و استوانه، و دریچه ی تجهیزات می باشد لازم به ذکر است که علاوه بر دریچه تجهیزات، دو دریچه ی دیگر (دریچه ی آدم رو و دریچه ی اضطراری) نیز موجود هستند که در این مطالعه در نظر گرفته نشده اند. دریچه ی تجهیزات به شعاع ۳/۵ متر و به منظور جابجایی تجهیزات در بدنه ی استوانه ای قرار گرفته است.

17 High Confidence Low Probability of Failure 17 Pressurized Water Reactor

い Functional Failure

۱۱ Jin

Pressurized wate

ضخامت دیوار در قسمتهای مختلف گنبد و استوانه ثابت است. شعاع داخلی استوانه ۲۱/۶۶ متر و ضخامت قسمت دیوار استوانهای ۱/۳ متر است. ارتفاع کل سازهی پوشش ایمنی ۸۲/۹۶ متر است. برشی از سازه در شکل ۱ نشان داده شده است [۱۶].

۲-۲- مشخصات مصالح

مصالح به کار رفته در سازهی پوشش ایمنی شامل بتن، میلگرد، تاندونهای پیشتنیده و صفحه فولادی میباشد. در ادامه مشخصات مصالح مصرفی آورده شده است.

۲-۲-۱-بتن

مقاومت فشاری بتن بدنهی استوانهای و گنبد ۶۰ مگاپاسکال می باشد. جرم واحد حجم بتن، ضریب ارتجاعی بتن E و ضریب پواسون بتن U به ترتیب برابر با ۲۴۰۰ کیلوگرم بر متر مکعب، ۱۰۴ × ۳/۷ مگاپاسکال و ۰/۱۷ می باشد [۱۵].

۲-۲-۲-فولاد

فولاد مصرفی در صفحه فولادی متصل به بدنهی سازه دارای تنش تسلیم ۲۹۶/۵ و تنش نهایی ۴۳۴/۴ مگاپاسکال میباشد. میلگردهای مورد استفاده در بتن مسلح، دارای تنش تسلیم ۴۸۶/۵ و تنش نهایی ۶۷۷/۹ مگاپاسکال است. مدول الاستیسیته صفحهی فولادی و میلگردها ۱۸۵۰×۱/۸۶ مگاپاسکال میباشد. و در آخر، تاندونها دارای تنش تسلیم ۱۷۹۲، تنش نهایی ۱۸۵۰ مگاپاسکال، ضریب ارتجاعی ۱۰۵×۱/۹۳ مگاپاسکال میباشند. ضریب پواسون در تمامی مصالح ۲۳ میباشد. خلاصه مشخصات مکانیکی مصالح فولادی در جدول ۱ آورده شده است [10].

صفحه فولادى	تاندونها	میلگردها	مشخصات
188189	198.94	188109	مدول الاستيسيته (MPa)
۲9۶/۵	١٧٩٢	۴۸۶/۵	تنش تسليم (MPa)
•/••109٣	•/••٨٧۴۵	•/••781٣	كرنش تسليم (m/m)
434/4	۱۸۵۰	۶۷۷/۹	تنش گسیختگی (MPa)

جدول ۱ مشخصات مصالح فولادی استفاده شده در مدلسازی سازه پوشش ایمنی [۱۵]

۲- شبیهسازی کامپیوتری سازهای پوشش ایمنی راکتور

۳-۱-مدل کردن محفظه در نرم افزار

در این مقاله، بخشهای مختلف سازهی پوشش ایمنی به صورت زیر مدل شده است:

- ۱) پوسته بتنی: پوسته بتنی محفظه به روش لایه بندی در نرم افزار مدل شده است ولی این لایهها متصل به هم هستند و لغزشی بین آنها وجود ندارد.
- ۲) مصالح فولادی (آرماتورها): با روش آغشته سازی^{۱۴} در نرم افزار آباکوس مدل شدهاند. این بدین معنی است که بین آرماتورها و بتن هیچ لغزندگی وجود ندارد و نرمافزار، در صورت تغییر شکل سازه، هر دو را بصورت یکجا تغییر شکل خواهد داد و نیروها را هر دو با هم متحمل خواهند شد.
  - ۳) نیروی فشاری گسیختگی و نهایی در بتن: با استفاده از تئوری Ducker Pager مدل شده است.
  - ۴) مد شکستگی سازه: با کرنش آرماتورهای پیشتنیده در بتن و گسیختگی صفحهی فولادی مشخص می شود.
    - ۵) **بتن:** خود بتن بصورت EPP^{۱۵} مدل شده است.
- ۲) عملکرد سازه: عملکرد سازه بر اساس یکپارچگی سازه مدلسازی شده است چرا که بدون یکپارچگی سازه، عملکرد صفر می شود. یعنی اگر سازه تحت نیروهای مختلف ترک بخورد، عملکرد خود را از دست می دهد که البته اندازه این ترک ها تا ۲/۲ میلیمتر می باشد.

۲-۳- مشخصات مدل کامپیوتری

شبیهسازی کامپیوتری سازهی پوشش ایمنی راکتور با استفاده از نرمافزار آباکوس نسخه ۶/۱۴ انجام شده است. بخشهای مختلف سازه با ۲۲۵۸۴ المان و ۳۴۹۷۷ گره با ۱۰۸۹۶۹ درجه آزادی مدلسازی شد. بتن با استفاده از مدل پلاستیسیته شبیهسازی شد. صفحهی فولادی از سمت داخل به بتن مسلح پوشش ایمنی متصل گردید.

قطعات شبیهسازی شده در نرمافزار آباکوس شامل تاندونهای گنبد، تاندونهای حلقوی سیلندر، تاندونهای عمودی سیلندر، گنبد محفظهی اصلی، سیلندر محفظهی اصلی، ستونهای مهار تاندونهای حلقوی، تیر حلقوی، گنبد و سیلندر محفظه ثانویه، صفحه فولادی (ضخامت ۶ میلی متر)، دریچه و پی سازه میباشد. مدل شبیهسازی سازهی پوشش ایمنی در شکل ۲ نشان داده شده است.

¹⁴ Smeared Approach

¹⁵ Elastic Perfectly Plastic

(۱) گنبد و سیلندر اصلی سازه

(۲) صفحهی فولادی پوششی

(۳) تاندونهای حلقوی و عمودی سیلندر

(۴) مدل کل سازهی پوشش ایمنی

شکل ۱ بخشهای مدلسازی شده در نرمافزار آباکوس

مشخصات کلی مدل در جدول ۲ نشان داده شده است.

ات سازه مورد مطالعه	جدول ۲ مشخص
پوشش ایمنی اصلی	مشخصات
٤٢,٠٣٤,١٩٦	جرم کل (kg)
۱٦,٨١٣/٦٨	حجم کل (m³)
٣/١٤٢٥ e1.	(m ⁴) I _{xx}
٣/١٤٢٥ e١.	(m ⁴) I _{yy}
۸۲/۹٦	ارتفاع (متر)

۳–۳ تحلیل دینامیکی مدل و صحت سنجی شبیهسازی

برای اطمینان از صحت مدل شبیهسازی، ابتدا مدل در نرمافزار آباکوس بطور دقیق شبیهسازی میشود، سپس تحلیل دینامیکی مودال بر روی آن انجام گرفته و در ادامه جرم و سختی سازهی شبیهسازی شده، بر اساس تعداد مودهایی با درصد مشارکت جرمی مودی بیش از ۹۰ درصد تعیین میگردد. مود اول ارتعاشی سازه پوشش ایمنی در شکل (۳) نشان داده شده است.

شکل ۲ مود اول ارتعاشی پوشش ایمنی راکتور

در ادامه مدل جرم متمرکز در نرمافزار SAP2000 تهیه شده است. ایدهی روش جرم متمرکز جایگزین کردن سازهای از تیر و ستونهای اصلی با جرم پخش شده به یک ستون یا یک تیر بدون وزن با جرمهای متمرکز توزیع یافته بر روی همان المان میباشد که این جرمها در گرههای مختلفی پخش میشوند. به عبارت دیگر، برای مدل جرم متمرکز، تمام اجزا به صورت تودهای با هم در نظر گرفته می شوند تا یک جرم واحد را تشکیل دهند که تحت تحلیل مودال، و بر اساس جرم، سختی و خاصیت میرایی سازه، فرکانس های طبیعی بدست می آیند [۱۶]. در شکل ۴ مدل سازی انجام شده در دو نرمافزار مذکور نمایش داده شده است.

از طریق تحلیل مودال در این دو نرمافزار، مودهای اصلی سازه بدست میآیند. برای صحتسنجی مدلسازی انجام شده باید نتایج تحلیل مودال در هر دو نرمافزار را باهم مقایسه کرد که اگر اختلاف فرکانسهای ارتعاشی مدلها در هر دو نرمافزار کمتر از ۱۰ درصد باشد، مدلسازی دارای صحت کافی میباشد[۱۷]. فرکانسهای محاسبه شده از تحلیل مودال به روش LMS و ۴EM^{۱۷} و FEM برای سازهی پوشش ایمنی در جدول ۳ ارائه شدهاند.

مطابق جدول ۳، مقدار این اختلاف در مود اول ارتعاشی در حد ۱ درصد است. با توجه به اینکه اختلاف فرکانسها در دو نرمافزار، کمتر از ۱۰ درصد میباشد، میتوان نتیجه گرفت که سازهی مدل سازی شده به روش FEM صحتسنجی شده و اعتبار کافی را داراست. همچنین با مقایسه فرکانسهای بدست آمده با مراجع مختلف مانند [۲۳ و ۲۲]، میتوان نتیجه گرفت که این سازه نسبت به سازههای مدلسازی شده در تحقیقات دیگر دارای صحت کافی میباشد. شایان ذکر است که پریود طبیعی سازه مورد تحلیل ۳/۴۷ هرتز یا ۲۸/۰ ثانیه در نظر گرفته می شود.

شکل ۳ الف) مدل جرم متمرکز ب) مدل اجزا محدود

۴- تھیہ منحنی شکنندگی لرزمای یوشش ایمنی

منحنی شکنندگی لرزهای یک سازه بیانگر احتمال گسیختگی آن در سطوح مختلفی از شدت زلزله میباشد. این منحنی در تحلیلهای آسیبپذیری و ریسک زلزله تاسیسات هستهای کاربرد گستردهای دارد. روش عددی استخراج منحنیهای شکنندگی، استفاده از

¹ Lumped Mass System

^v Finite Element Model

تحلیل دینامیکی فزاینده (IDA) میباشد. منحنی شکنندگی لرزهای سازهها اغلب تابع توزیع تجمعی احتمالاتی لاگنرمال با پارامترهای میانه و انحراف معیار استاندارد در نظرگرفته میشود. تابع توزیع تجمعی احتمالاتی لاگنرمال با استفاده از رابطهی (۱) تعیین میشود. (۱) $F_i(IM) = P(d_i > DI_i/IM)$ که در آن (*IM*)احتمال شرطی فراگذشت گسیختگی از حالت گسیختگی i ام در میزان شدت زمین لرزه *d_i* ، IM میزان شاخص گسیختگی در شدت زمینلرزه (IM) و *D*I میزان شاخص گسیختگی آستانه حالت گسیختگی i می باشد.

با در نظر گرفتن توزیع لاگنرمال برای پارامتر شدت زلزله گسیختگی رابطه ۱ به صورت زیر نوشته می شود.

$$P\left(D > \frac{d_i}{IM}\right) = \emptyset(\frac{1}{\beta_i} \ln\left(\frac{IM}{IM_i}\right)) \tag{7}$$

در این رابطه، P(D > d_i | IM) احتمال تجمعی گسیختگی از حد i lم ، IM پارامتر شدت زلزله نظیر حداکثر شتاب زلزله در زمین (PGA) و *IM*i مقدار میانه شتاب گسیختگی و β_i انحراف معیار لگاریتمی شتاب گسیختگی است.

جهت تعیین منحنی شکنندگی و پارامترهای تابع توزیع تجمعی شکنندگی، از تحلیل دینامیکی فزاینده استفاده میشود. برای انجام این تحلیل ابتدا رکوردهای شتاب لرزهای متناسب با سازه انتخاب میگردد، سپس سازهی شبیهسازی شده تحت رکوردهای انتخابی با مقیاسهای مختلف، تحلیل تاریخچه زمانی میشود و نهایتاً بر اساس نتایج این تحلیلها تعداد گسیختگیها در نقاط بحرانی مشخص و منحنی شکنندگی تعیین میشود.

۴-۱-۴ تعیین نقاط بحرانی

با توجه به اینکه سازهی پوشش ایمنی، سازهای بزرگ با تعداد گرهها و المانهای شبیهسازی بسیار میباشد، تعیین شکنندگی آن با روش مرسوم و درنظرگیری تمام گرهها و المانهای آن فرآیندی بسیار زمانبر و پیچیده میباشد. برای غلبه بر این مسئله، نقاط بحرانی این سازه تعیین و تمرکز محاسبات بر روی آن انجام میگیرد. ژو و همکاران در سال ۲۰۱۸ نشان دادند که در یک پوشش ایمنی، نقاط بحرانی شامل (الف) محل اتصال پی و استوانه (ب) دریچه تجهیزات (ج) محل اتصال گنبد و استوانه (د) گنبد میباشد [۱۳] چون زلزلهها به این نقاط تاثیر بیشتری نسبت به سایر نقاط میگذارند. برای بدست آوردن نقاط بحرانی در این تحقیق، سیستم تحت تحلیل تاریخچهی زمانی مورد ارزیابی قرار گرفته و تنشها و تغییرشکلهای بوجود آمده در مدل شبیهسازی شده تحت بارگذاری یک یا چند رکورد شتاب زمینلرزه بدست آمده است. بر اساس این نتایج قسمتهایی مستعد شکست کارکردی تعیین میشوند. علاوه بر این، برای مشخص کردن نقاط بحرانی، باید تنش گسیختگی تمامی مصالح مشخص باشد. در این تحقیق، دو نوع مصالح استفاده شده است، بتان که دارای مقاومت فشاری ۶۰ مگاپاسکال و فولاد که دارای تنش تسلیم ۲۴۰ مگاپاسکال میباشد. مطابق تحقیق ژو و همکاران، علاوه بر این، تشهای بحرانی مصالح، ترک در بتن باید به ۲ میلیمتر محدود شود. همچنین در صفحه فولادی سازه ی پوشش ایمنی برای جلوگیری از کمانش، تنشهای فشاری ۱۶ مگاپاسکال و فولاد که دارای تنش تسلیم ۲۴۰ مگاپاسکال میباشد. مطابق تحقیق ژو و همکاران، علاوه بر تنشهای بحرانی فشاری از که مگاپاسکال تولو ند از که دارای تنش تسلیم ۲۴۰ مگاپاسکال میباشد. مطابق تحقیق ژو و همکاران، علاوه بر تنشهای بحرانی

در شکل ۵، نمونهای از تحلیل IDA تحت رکورد زلزلهی Landers نشان داده شده است. به وضوح میتوان دید که نقاط بحرانی در قسمت دریچه تجهیزات، محل اتصال پی و بخش استوانهای سازه در صفحهی فولادی داخل پوشش ایمنی، قرار دارد.

در حالت کلی می توان گفت که برای دو حالت شکست سازهی پوشش ایمنی راکتور، چهار عامل وجود دارد که در نقاط بحرانی تعیین شده باید بررسی شوند [۶] که به صورت زیر می باشند: شکست کارکردی^{۱۸}: که میتواند منجر به انتشار مواد رادیواکتیو از ساختمان راکتور شود. این شکست وابسته به کرنش صفحهی فولادی و پوستهی بتنی سازه میباشد. اگر کرنش در صفحهی فولادی یا در پوستهی بتنی برابر یک درصد شود شکست کارکردی رخ داده است. شکست کارکردی از بدست آوردن نتایج رفتار سازه تحت بارگذاری در نرمافزار حاصل میشود.

شکست سازهای^۹: در اثر تغییر شکل های زیاد اتفاق میافتد و مربوط به فراگذشت تنش در تاندونهای پیشتنیده و کرنش در میلگردهای مسلحکنندهی مقاطع بتنی است. اگر تاندونهای پیشتنیده خاصیت پیشتنیدگی خود را از دست دهند یا کرنش در میلگردهای پوستهی بتنی به دو درصد برسد، شکست سازهای رخ داده است. همانند شکست کارکردی، شکست سازهای از بدست آوردن نتایج رفتار سازه تحت بارگذاری در نرمافزار حاصل میشود.

۲-۴- رکوردهای زلزلهی انتخابی

با توجه به اینکه تحلیل IDA شامل تعداد زیادی تحلیل غیرخطی تاریخچهی زمانی است که بسیار زمانبر و پرهزینه است، با انتخاب مناسب تعدادی رکورد زلزله متناسب با تاسیسات و ساختگاه، میتوان از حجم محاسبات کاست و آن را اقتصادی نمود. روشهای مختلفی برای انتخاب رکوردهای لرزهای مناسب معرفی شده است [۱۸–۲۰]. مطابق مرجع [۲۱]، زیرمجموعهی مناسب از رکوردهای شتاب زلزله برای انجام تحلیل IDA را براساس دوره تناوب اصلی سازه، میتوان انتخاب نمود. با توجه به دوره تناوب اصلی سازه که ۲۸/۰ ثانیه (۲۴۸ هرتز) است، رکوردهای گروه I از جدول ۳ مرجع [۲۱] برای تحلیل IDA بکار برده میشوند. در جدول ۴، مشخصات رکوردهای منتخب آورده شده است. طیف پاسخ شتاب این رکوردها در شکل ۶ نشان داده شده است. این شتابنگاشتها به این دلیل انتخاب شدهاند که دوره تناوب آنها با پریود سازه طبق مرجع [۲۱] سازگار است.

۲-۴- انجام تحليل IDA

در این پژوهش، برای تحلیل IDA، هر رکورد زلزله در ۱۴ سطح از بیشینه شتاب زمین در بازه [0.1g-3g] مقیاس بندی شده است. پارامتر نیاز مهندسی (``EDP) در این تحلیل، تنش نقاط بحرانی در نظر گرفته شده است که از خروجی تحلیل دینامیکی غیرخطی

Y · Engineering Demand Parameter

¹⁴ Functional Failure

۹ Structural Failure

استخراج می شود. برای هر پارامتر نیاز مهندسی در هر شدت، حرکت زمین لرزه یک تابع توزیع نرمال در نظر گرفته می شود. میانگین و انحراف معیار هر یک از پارامترهای نیاز مهندسی، محاسبه شده و سپس با استفاده از تابع توزیع تجمعی توزیع نرمال، احتمال فراگذشت هریک از پارامترهای نیاز مهندسی از حالت حدی مورد نظر، محاسبه می شود.

%5-95 مدت زمان(s)	نام زمين لرزه	ایستگاه	PGA (g)	رديف	
11/Y	Hector Mine	Hector	• /YY	١	
۱۱/۲	Kobe_ Japan	Nishi-Akashi	7/7747	۲	
۱۸/۹	Landers	Yermo Fire Station	۰/۵۹۸	٣	
29/1	Manjil_ Iran	Abbar	۱/٩۶	۴	
۳۵/۷	Superstition Hills	El Centro Imp. Cent	•/98۵	۵	
11/17	Chi-Chi_ Taiwan	TCU045, E	۱/۳۸	۶	
11/٣	Chi-Chi_ Taiwan	TCU045, N	۱/۰۲	۷	

ل ۴ مشخصات سوابق زمین لرزههای انتخاب شده از مطالعه [۲۱]	جدوا
---	------

حالات حدى شكست مطابق مرجع [۶] به صورت زير است:

شکست کارکردی: حداکثر کرنش فولاد تا یک درصد، که در این حالت تنشی که در فولاد ایجاد می شود برابر با ۱۹۲ مگاپاسکال میباشد و بیشترین کرنش بتن تا یک درصد که در این حالت تنشی که در بتن ایجاد می شود برابر با ۲۸/۲ مگاپاسکال میباشد.

شکست سازهای^{۲۱}: تاندونهای پیش تنیده شروع به گسیختگی کنند که در این حالت، تنش گسیختگی تاندونهای پیش تنیده، ۱۷۹۲ مگاپاسکال می شود و کرنش میل گردهای مسلح بتن، تا دو درصد کرنش شود.

شکل ۵ طیف پاسخ شتاب نگاشتهای انتخاب شده

سطوح حدی در نظر گرفته شده در این مطالعه با مطالعات قبلی از این جنبه متفاوت است که در اینجا، سازه هنگامی کارکرد خود را از دست میدهد که در هر یک از نقاط بحرانی، بتن پوشش ایمنی دارای ترک بیشتر از دو میلیمتر باشد، یا تاندونهای پیش تنیده، پیش تنیدگی خود را از دست بدهند، و یا صفحه فولادی کمانش بکند. چرا که در صورت وقوع هر یک از این رخدادها، سازه کارکرد سازهای خود را (محدودسازی مواد رادیواکتیو) از دست میدهد و دچار شکست سازهای می شود.

い Structural Failure

به دلیل اینکه تنش مصالح بتنی و فولادی نسبت به تاندونهای پیشتنیده زودتر به سطوح حدی میرسند، به عبارت دیگر، شکست کارکردی زودتر از شکست سازهای رخ میدهد، در این تحقیق، شکست کارکردی به عنوان حالت حدی شکست مد نظر قرار داده شده است.

۵- نتایج و بحث

-1-4 تحلیل تنش سازهی پوشش ایمنی راکتور

پس از انجام تحلیلهای IDA، مقدار تنشها در بتن، میلگردها و تاندونها در نواحی بحرانی تعیین می گردند. در اشکال ۷ تا ۹ نمودارهای تنش میانگین در سه مصالح پوشش ایمنی(بتن، صفحهی فولادی و تاندونها)، تحت رکوردهای زلزلهی فزاینده، در نقاط بحرانی سازه نشان داده شده است. همچنین برای درک بهتر نتایج، بیشترین تنشی که هر جز پیش از شکست سازهایی پوشش ایمنی میتواند تحمل کند، با خط افقی نشان داده شده است که این مقدار برای تاندونهای پیش تنیده، صفحه فولادی و بتن به ترتیب ۱۷۹۲، ۱۹۸ و ۲۸/۲ مگاپاسکال میباشد.

در حالت کلی می توان مشاهده کرد که محل اتصال بخش استوانهای سازه به شالوده، حساس ترین نقطه می باشد. علاوه بر این، مصالح بتنی در شتابی کوچکتر نسبت به سایر مصالح، دچار گسیختگی می شوند. باید خاطر نشان کرد که در شتابهای کوچکتر از 9/۲۰، نه تنها سازه پوشش ایمنی بصورت کاملا الاستیک باقی می ماند، بلکه هیچگونه ترکی در بتن بوجود نمی آید، چرا که تنش ها از حد مجاز تجاوز نکردهاند. مصالح بتنی، در نقاط بحرانی، به ترتیب از محل اتصال بخش استوانهای به زمین، دریچهی تجهیزات، بخش استوانهای سازه و بالاترین نقطه گنبد در شتابهای ۲/1g تا ۲/۵۵ دچار ترکهای بیش از ۲ میلیمتر می شوند که امکان انتشار مواد رادیواکتیو به محیط را فراهم می سازند. در محدوده ی شتاب ۲۵/۵ تا ۳/۲g، تنش صفحه ی فولادی نقاط بحرانی در محل اتصال گنبد به استوانه تا بالاترین نقطه گنبد، از تنش حد مجاز صفحه، فراتر می روند. تاندونهای پیش تنیده، فقط در قسمت اتصال شالوده به بخش استوانهای سازه، در شتاب تقریبا ۶۳/۰ تسلیم می شوند. لازم به ذکر است که تخریب کامل پوشش ایمنی راکتور، در شتاب بیش از ۲۳ و با گسیختگی بتن اتفاق

شکل ۶ نمودار مقادیر میانگین تنشها برای تاندونهای پیشتنیده

تعداد مواردی که تنش آنها از حد مجاز گذشتهاند یا به عبارت دیگر، باعث شکست سازهای شدهاند، در شکل ۱۰ آورده شده است. همانطور که مشاهده می شود، در شتابهای بزرگتر از g۲/۲ و g۳، به ترتیب تقریبا نصف و تمام موارد، دچار گسیختگی شدهاند. این درحالیست که تا شتاب g۲ تنها ۷ درصد از موارد به شکست سازهای رسیدهاند.

۵-۲-۵ رسم منحنیهای شکنندگی پوشش ایمنی راکتور

نحوهی ترسیم منحنی شکنندگی در بخش ۴ بیان گردید. پارامترهای تابع توزیع تجمعی لاگنرمال با استفاده از روابط ارائه شده در مرجع [۲۱] تعیین میشود که به صورت روابط ۳-۵ میباشند.

$$ln\hat{\theta} = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n} IM_i \tag{(7)}$$

$$\beta = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^{n} (\ln(IM/\hat{\theta}))^2}$$
(*)

$$Likelihood = \emptyset(\frac{\ln(IM_i/\theta)}{\beta})$$
(Δ)

که در آن θُ میانه شتاب گسیختگی، β انحراف معیار لگاریتمی شتاب گسیختگی و Ø تابع تجمعی نرمال میباشد. با بدست آوردن پارامترهای تابع تجمعی لاگنرمال (θ لگاریتم میانگین دادهها و β لگاریتم انحراف معیار دادهها) میتوان نقاط بدست آمده از تحلیل IDA را بصورت یک منحنی شکنندگی برازش کرد و منحنی مناسب را نسبت به نقاط رسم نمود. پارامترهای محاسباتی به صورت زیر میباشد.

> $\hat{\theta} = \tau/\tau \Delta \eta$ $\beta = \cdot/\eta \Delta \Delta$

منحنی شکنندگی پوشش ایمنی راکتور بر اساس پارامترهای استخراجی به صورت شکل ۱۱ میباشد.

نمودار شکل ۱۱، منحنی شکنندگی سازه پوشش ایمنی راکتور آب تحت فشار نیروگاه هستهای را نشان میدهد. برای رسم این منحنی، پارامترهای نامعلوم منحنی شکنندگی، میانه و انحراف معیار استاندارد لگاریتمی از تحلیلهای عددی محاسبه شدند.

۶- بحث و نتیجه گیری

با توجه به فرآیند زمانبر و پیچیدهی استخراج منحنیهای شکنندگی برای سازه پوشش ایمنی راکتور، در این مطالعه روشی بهینه برای این منظور با تعیین نقاط بحرانی و مودهای خرابی بحرانی پوشش ایمنی راکتور ارائه گردید. برای این منظور ابتدا نقاط بحرانی سازه پوشش ایمنی با استفاده از نتایج تحلیلهای غیرخطی تاریخچه زمانی مشخص گردید که شامل محل اتصال شالوده و استوانه، دریچه تجهیزات، محل اتصال گنبد و استوانه، نوک گنبد بودند. سپس حالات خرابی محتمل و مهم در دو دستهی کارکردی و سازهای مشخص گردیدند و به تنش در بتن، میلگرد و تاندونها مرتبط گردیدند. با مشخص بودن نقاط بحرانی و حالات خرابی محتمل، تحلیل IDA برای ۷ رکورد زلزلهی منتخب انجام گرفت و بر اساس آن پارامترهای شکنندگی تعیین و منحنی شکنندگی ترسیم گردید.

به دلیل زمانبر و پرهزینه بودن بودن ترسیم منحنیهای شکنندگی، معمولاً از روشهای سادهتر با خطای بیشتر برای ترسیم این منحنیها استفاده میشود. در این مطالعه با بهینه کردن انتخاب رکوردهای لرزهای مناسب، تعیین نقاط بحرانی و تعیین حالات حدی، تهیهی منحنی شکنندگی پوشش ایمنی راکتور، با استفاده از روش تحلیل IDA بهینهسازی گردید. برخی از نتایج این تحقیق به شرح ذیل میباشد:

- ۱- بحرانی ترین قسمت هایی که در طی زمین لرزه تحت بیشترین تنش و کرنش قرار می گیرند، اجزای کنار دریچه، محل اتصال شالوده به سازه، گنبد سازهی پوشش ایمنی و قسمت اتصال بخش استوانه ای سازه به گنبد در سازه می باشند. محل اتصال بخش استوانه ای سازه به شالوده از نظر تنش بحرانی ترین نقطه سازه پوشش ایمنی می باشد.
- ۲- مصالح بتنی در شتابی کوچکتر نسبت به سایر مصالح، دچار گسیختگی می شوند و در حداکثر شتاب های زمین (PGA) کمتر از g۰/۲ بتن در حالت الاستیک باقی می ماند و در آن هیچ ترکی ایجاد نمی شود. ولی در حداکثر شتاب های زمین g۲/۲ تا g۲/۷۵ بتن دچار ترک های بیش از ۲ میلیمتر می شوند که امکان انتشار مواد رادیواکتیو به محیط را فراهم می سازد.
- ۳- پارامترهای شکنندگی لرزهای میانه حداکثر شتاب زمین گسیختگی و انحراف معیار لگاریتمی این شتاب به ترتیب برابر
  ۲/۲۵۱ و ۱/۱۵۵ تعیین گردیدند.

مطالعه آتی در این زمینه میتواند بر روی کاهش عدم قطعیت مدل با استفاده از مدلسازی دقیق سازه، اثر متقابل خاک و سازه، و تعداد بیشتری از رکوردهای زمینلرزه متمرکز باشد.

۷- منابع

- [1] Vamvatsikos, D. and C. Cornell, Incremental dynamic analysis, (2002). Earthquakes Engineering and Structural Dynamics, 31
- [2] Pisharady, A. S., & Basu, P. C. (2010). Methods to derive seismic fragility of NPP components: A summary. Nuclear Engineering and Design, 240(11), 3878–3887. doi:10.1016/j.nucengdes.2010.08.002
- [3] Huang, Y.-N., Whittaker, A. S., & Luco, N. (2011). A probabilistic seismic risk assessment procedure for nuclear power plants: (I) Methodology. Nuclear Engineering and Design, 241(9)
- [4] TY JOUR AU Duan, An AU Zhao, Zuozhou AU Chen, Ju AU Qian, Jia-Ru AU Jin, Wei PY "Nonlinear time history analysis of a pre-stressed concrete containment vessel model under Japan's March 11 earthquake" VL - 13 DO - 10.12989/cac.2014.13.1.001 JO - Computers and Concrete ER
- [5] Mandal, T.K., S. Ghosh, and N.N. Pujari. (2016). Seismic fragility analysis of a typical Indian PHWR containment: comparison of fragility models: Structural Safety, 11-19.
- [6] Zhou, L., et al. (2018). Fragility comparison analysis of CPR1000 PWR containment subjected to internal pressure. Nuclear Engineering and Design, 250-264.
- [7] Jin, S., et al. (2020). A simplified fragility analysis methodology for containment structure subjected to overpressure condition. International Journal of Pressure Vessels and Piping, 104.
- [8] Jin, S. and J. Gong. (2020). Damage performance based seismic capacity and fragility analysis of existing concrete containment structure subjected to near fault ground motions. Nuclear Engineering and Design. 360-378.
- [9] Kim, S.-W., et al. (2019). Seismic fragility evaluation of the base-isolated nuclear power plant piping system using the failure criterion based on stress-strain. Nuclear Engineering and Technology. 561-572.
- [10] Saouma, V.E. and M.A. Hariri-Ardebili (2019). Seismic capacity and fragility analysis of an ASR-affected nuclear containment vessel structure. Nuclear Engineering and Design. 140-156.
- [11] Zhao, C., N. Yu, and Y. Mo. (2020). Seismic fragility analysis of AP1000 SB considering fluid-structure interaction effects. in Structures Elsevier.

- [12] Nguyen, D.-D., et al. (2021). Efficiency of various structural modeling schemes on evaluating seismic performance and fragility of APR1400 containment building. Nuclear Engineering and Technology.
- [13] Bentaïb, A., H. Bonneville, and G. Cénérino. (2021). Behaviour of Containment Buildings, in Nuclear Power Reactor Core Melt Accidents. 301-336.
- [14] Bangash, Y. (1983). Containment vessel design and practice. Progress in Nuclear Energy. 107-181.
- [15] Choun, Y. S., & Park, H. K. (2015). Containment performance evaluation of prestressed concrete containment vessels with fiber reinforcement. Nuclear Engineering and Technology, 47(7), 884-894.
- [16] Engineers, A.S.o.C. (2021). Seismic design criteria for structures, systems, and components in nuclear facilities. American Society of Civil Engineers.
- [17] Ghafory-Ashtiany, M., A. Azarbakht, and M. Mousavi. (2012). State of the art: Structure-specific strong ground motion selection by emphasizing on spectral shape indicators. Proceedings of the 15th World Conference on Earthquake Engineering.
- [18] Baker, J.W. and C. Allin Cornell. (2006). Spectral shape, epsilon and record selection. Earthquake Engineering & Structural Dynamics. 1077-1095.
- [19] Wang, G., et al. (2015). Design ground motion library: an interactive tool for selecting earthquake ground motions. Earthquake Spectra. 617-635.
- [20] Ghafory-Ashtiany, M., M. Mousavi, and A. Azarbakht. (2011). Strong ground motion record selection for the reliable prediction of the mean seismic collapse capacity of a structure group. Earthquake Engineering & Structural Dynamics. 691-708.
- [21] Baker, J.W. (2015). Efficient analytical fragility function fitting using dynamic structural analysis. Earthquake Spectra. 57
- [22] Lin, F., & Tang, H. (2017). Nuclear containment structure subjected to commercial aircraft crash and subsequent vibrations and fire. Nuclear Engineering and Design, 322, 68-80.
- [23] Liu, J., Kong, J., & Kong, X. (2016). Shaking table model tests of concrete containment vessel (CCV) for CPR1000 nuclear power plant. Progress in Nuclear Energy, 93, 186-204.